

EINDVERSLAG van de commissie van rapporteurs voor het ontwerp van wet tot regeling van het wetenschappelijk onderwijs (Wet op het wetenschappelijk onderwijs).

Nadat het voorlopig verslag der commissie aan de Regering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD

§ 1. Inleiding; Algemeen

De ondergetekende moge allereerst zijn erkentelijkheid uitspreken voor de grote voortvarendheid, waarmede de Eerste Kamer der Staten-Generaal de behandeling van het onderhavige wetsontwerp heeft aangevat, zodat reeds 20 dagen nadat het ontwerp door de Tweede Kamer was aanvaard daarover een uitvoerig voorlopig verslag kon verschijnen. Hij heeft alles in het werk gesteld om zijnerzijds bij dit tempo niet achter te blijven bij het opstellen van deze memorie van antwoord.

Het verheugt de ondergetekende ¹⁾, dat men vrijwel algemeen, wat de grote lijnen van het voorstel betreft, zijn instemming betuigde met de in dit wetsontwerp voorgestelde regeling en dat de hier aan het woord zijnde leden er waardering voor hadden, dat het voorgestelde ontwerp beknopt en overzichtelijk was gehouden. Met deze leden spreekt hij de hoop uit, dat het mogelijk zal blijken ook de bepalingen van het — bij aanvaarding van de thans voorgestelde regeling — nieuw te ontwerpen academisch statuut beknopt en overzichtelijk te redigeren.

In verband met de urgentie van het onderhavige wetsontwerp nam de ondergetekende met waardering ervan kennis, dat men van verschillende zijden, mede gelet op de uitvoerige en op een aantal punten diepgaande behandeling in de Tweede Kamer, te kennen gaf zich beperkingen te willen opleggen bij de behandeling van het wetsontwerp in deze Kamer, ondanks de grote belangrijkheid van het ontwerp.

Gaarne zegt de ondergetekende dank voor de betuiging van erkentelijkheid van zeer vele leden jegens hem en zijn medewerkers.

Het stemt de ondergetekende tot voldoening, dat verscheidene leden de systematiek van het ontwerp geschikt achtten voor het geven van een op het gehele wetenschappelijk onderwijs in zijn onderscheidene geledingen betrekking hebbende regeling.

De ondergetekende deelt de mening dezer leden, dat uiteindelijk de gekozen redacties van wetsartikelen beslissend zijn en niet de welwillende gezindheid van een bepaalde bewindsman en zijn medewerkers. Ook bij de uitleg van de voorgestelde artikelen 20 en 21 is men echter niet op een welwillende instelling van de betrokken bewindsman aangewezen. De redactie dezer artikelen, ook voor zover zij betrekking hebben op de bijzondere universiteiten en hogescholen, sluit namelijk

¹⁾ Waar in deze memorie wordt gesproken van ondergetekende wordt daarmee de eerste ondergetekende bedoeld.

naar zijn mening een „bedenklijke” uitleg uit. Zij beoogen immers niet slechts voor de openbare, doch ook voor de bijzondere instellingen het ontwikkelen van initiatieven gemakkelijker te maken. Terwijl volgens de huidige wet de subsidiëring ener bijzondere universiteit opzettelijk gehouden is binnen het kader der faculteiten en verenigde faculteiten, waarvan aan een rijksuniversiteit gedurende vijf jaren een zusterfaculteit bestaat, geven de voorgestelde artikelen de bijzondere instellingen de mogelijkheid, met behoud van de volledige vrijheid, die deze instellingen hadden, subsidie te verkrijgen voor initiatieven, die zij thans ook wel mogen ontwikkelen, doch waarvoor zij krachtens de bestaande bepalingen de kosten zelf moeten dragen. Het verheugt de ondergetekende, dat ook de hier aan het woord zijnde leden tot de conclusie zijn gekomen, dat in de voorgestelde regeling behoorlijk recht is gedaan aan de belangen zowel van het openbaar alsook van het bijzonder wetenschappelijk onderwijs.

Naar aanleiding van de opmerking van een der leden, dat hij een andere systematiek van het wetsontwerp zou hebben geprefereerd, t.w. een, waarbij stringenter en fundamenteler dan naar hun mening thans is geschied de onderling geheel verschillende positie van het openbaar onderwijs enerzijds en van het bijzonder onderwijs anderzijds tot uitdrukking zou zijn gekomen, wil de ondergetekende erop wijzen, dat uiteraard ook een andere opzet mogelijk zou zijn geweest, doch dat de voorgestelde systematiek, zoals hij in de toelichting op het herzien ontwerp heeft uiteengezet, bepaaldelijk grote voordelen biedt, zonder dat daardoor het onderscheid tussen openbaar en bijzonder onderwijs ook maar op enigerlei wijze in het gedrang komt. Nu dit lid niet aangeeft welke bezwaren hij heeft tegen het door hem genoemde artikel en de aangehaalde titel, is het de ondergetekende onmogelijk daarop thans in te gaan.

Met erkentelijkheid vernam de ondergetekende, dat enige leden hun waardering ervoor uitten, dat hij bereid was geweest een aantal door de Tweede Kamer der Staten-Generaal geënte wijzigingen te aanvaarden, zulks in enkele gevallen ondanks de omstandigheid, dat hij had gemeend de aanneming van een amendement te moeten ontraden. Hij is van oordeel, dat een juist samenspel van Regering en Volksvertegenwoordiging medebrengt, dat van beide zijden waar mogelijk een soepele houding wordt aangenomen. Naar aanleiding van de verwachting, die deze leden uitspraken, dat hij bij de verdere beraadslaging over het ontwerp van wet op het voortgezet onderwijs (5350) een zelfde soepele houding zou aannemen, wil hij gaarne verklaren, dat hij daartoe zeker bereid is. Het is niet zijn gewoonte een „onaanvaardbaar” uit te spreken, behalve op punten, die hij voor zijn beleid, c.q. voor de opzet en de inhoud van een wetsontwerp van beslissende betekenis acht.

Naar aanleiding van de opmerking van deze leden, dat zij het betreunden, dat de wetsontwerpen nrs. 5350 en 2597 in de Volksvertegenwoordiging niet konden worden behandeld in een volgorde, welke meer in overeenstemming zou zijn geweest met de opbouw van ons onderwijs, wil de ondergetekende allereerst opmerken, dat deze volgorde van behandeling — die op goede gronden is te verklaren — niet door hem is voorgesteld. Integendeel: de indiening van het wetsontwerp op het voortgezet onderwijs vond plaats in oktober 1958 en van het onderhavig herzien wetsontwerp op 30 januari 1960. Bij nadere overweging rijst bij de ondergetekende bovendien de vraag, of de gekozen volgorde van behandeling niet in andere zin juist wel in overeenstemming is met de opbouw van het onderwijs en in het bijzonder met de plaats van het wetenschappelijk onderwijs in het geheel der onderwijsvoorzieningen. Immers, de drang tot pionieren, tot vooropgaan, vloeit in zekere zin voort uit de aard van het wetenschappelijk onderwijs, dat steeds zijn taak zoekt op de grenslijn van het bekende en het onbekende. Voorts vraagt hij zich af, of door de voorafgaande behandeling van een aantal voor het gehele onderwijs belangrijke vraagstukken in de hiervoren gekenschetste sfeer van het wetenschappelijk onderwijs geen dieper inzicht in de hier bedoelde problematiek is verworven dan wanneer deze direct in de ster-

ker traditioneel gebonden sfeer van het voortgezet onderwijs aan de orde was gekomen.

Wat betreft het gebruik in de voorgestelde regeling ter zake van het wetenschappelijk onderwijs van een terminologie, gelijk aan die, voorkomende in het ontwerp van wet op het voortgezet onderwijs, moge de ondergetekende wijzen op artikel I van de overgangsbepalingen van het onderhavige wetsontwerp, hetwelk o.m. voorzieningen bevat, waardoor een aantal regelingen en termen voorlopig gehandhaafd blijven, ten einde een vooruitlopen op de totstandkoming van een nieuwe wettelijke regeling op het voortgezet onderwijs te ondervangen. De hier gesignaleerde moeilijkheid zou overigens mutatis mutandis evenzeer aanwezig zijn geweest, wanneer eerst wetsontwerp nr. 5350 zou zijn behandeld, waarin immers reeds de terminologie „wetenschappelijk onderwijs” wordt gebezigd.

De ondergetekende onderschrijft de opmerking van vele leden, dat de voorgestelde regeling niet uitsluitend mag worden beschouwd als een aanpassing aan gewijzigde sociale, culturele en economische omstandigheden, doch tevens moet worden gezien als een regeling, welke gericht is op de toekomst en ruimte laat voor een verdere groei. Terecht wezen deze leden in dit verband op de in het onderhavige wetsontwerp opgenomen nieuwe bepalingen inzake de opstelling van ontwikkelingsplannen, de baccalaureaatsstudie, de experimenteermogelijkheden, de wetenschappelijke staf en de studenten.

Met deze leden is de ondergetekende van oordeel, dat de structuur van de voorgestelde regeling de gelijkwaardigheid van het openbaar en het bijzonder onderwijs beter tot haar recht doet komen. Ook hij acht het een belangrijke vooruitgang, dat ten aanzien van het bijzonder onderwijs aan universiteiten en hogescholen het openbaar onderwijs — behoudens in enkele opzichten — niet meer als maatstaf zal worden genomen, terwijl de bestaande wet nog als maatstaf voor de subsidiëring van de bijzondere instellingen van hoger onderwijs in het algemeen uitgaat van de kosten en de omvang van het vergelijkbare onderwijs aan de rijksuniversiteiten.

De ondergetekende sluit zich gaarne aan bij de zienswijze van vele andere leden, die erop wezen, dat het wetenschappelijk onderwijs en het daarmee gepaard gaande wetenschappelijk onderzoek van zodanige waarde zijn te achten, dat men zich in alle landen daarvoor grote financiële offers getroost, zodat het onderhavige wetsontwerp — gelijk de ondergetekende ook zijnerzijds bij herhaling heeft betoogd — slechts mag worden gezien als het „raamwerk”, waarbinnen het zoveel belangrijker werkelijke leven van het wetenschappelijk onderwijs in ons land zal moeten bloeien. Deze leden wezen er terecht op, dat regelingen daartoe echter kunnen bijdragen, en de ondergetekende hoopt dan ook, dat het onderhavige wetsontwerp een belangrijke steun zal betekenen voor de bloei van het wetenschappelijk onderwijs in Nederland. Ongetwijfeld zullen echter factoren van materiële aard mede het wetenschappelijk „klimaat” van ons land bepalen. Ook naar zijn mening moet worden verwacht, dat daartoe in steeds stijgende mate offers van ons land zullen worden geveerd.

Deze leden waren van oordeel, dat er ter gelegenheid van de openbare beraadslaging over dit wetsontwerp in de Tweede Kamer, althans van bepaalde zijde, een bijzonder zwaar accent was gelegd op de problematiek betreffende het bijzonder en het openbaar wetenschappelijk onderwijs en dat in menig ander land een zodanige discussie ondenkbaar zou zijn. Hoewel de ondergetekende dit oordeel onderschrijft, betreurt hij dit feit op zich zelf niet. De vraagstukken, die hier aan de orde zijn, zijn immers van beslissend belang voor onze gehele onderwijswetgeving. Zeker nu het eerste wetsontwerp met een nieuwe structuur aan de orde is, acht hij het voor de hand liggend, dat de Volksvertegenwoordiging zich daarover zorgvuldig wil beraden en duidelijk wil uitspreken. Gaarne sluit de ondergetekende zich aan bij de waardering, welke deze leden in dit verband uitspraken voor hetgeen de heer Stokman bij de vorenbedoelde gelegenheid had opgemerkt. Deze afgevaardigde stelde tegenover het bezwaar, dat tegen de nieuwe systematiek van het ontwerp is geopperd, als zou het principiële verschil tussen openbaar en bijzonder onderwijs daardoor niet sterk genoeg naar

voren komen of zelfs worden verdoezeld, de opvatting, dat men zulk een systematiek ook anders kan zien en waarden en dat men met name daarin kan lezen, dat het bijzonder onderwijs niet langer als een soort additionele voorziening wordt behandeld. Terecht gaf deze afgevaardigde als zijn mening te kennen, dat integendeel het bijzonder onderwijs bij zulk een opzet volkomen gelijkwaardig met het openbaar onderwijs wordt behandeld en met het openbaar onderwijs één geheel van onderwijsvoorzieningen uitmaakt, die voor ons land en ons volk nodig zijn en die andere landen ons nog weleens benijden.

Het verheugt de ondergetekende, dat sommige leden constateerden, dat onder de in het wetsontwerp voorgestelde regeling het grondwettelijk beginsel van vrijheid van onderwijs, ook ten aanzien van het openbaar wetenschappelijk onderwijs, beter tot zijn recht zal komen. Met voldoening vernam hij, dat deze leden verklaarden geen bezwaar te hebben tegen de in het onderhavige ontwerp gebezigde nomenclatuur en dat zij konden instemmen met de structuur van de voorgestelde regeling.

Ook met de daaropvolgende uiteenzetting van deze leden kan de ondergetekende zich verenigen. Inderdaad ware het wellicht beter geweest in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer de „potentialis” te bezigen in de zinsnede „... dat van de overheid mag worden verwacht, dat zij een conceptie geeft omtrent de grote lijnen, waarlangs de ontwikkeling van het onderwijs zich zal dienen te voltrekken”. Hij vertrouwt intussen, dat over zijn standpunt ter zake geen verschil van inzicht meer bestaat na zijn uitvoerige uiteenzetting tijdens het mondeling overleg met de Commissie van voorbereiding uit de Tweede Kamer nopens dit wetsontwerp (vgl. stuk 12, ad 2, blz. 2—3).

Van het oordeel van enige leden heeft de ondergetekende met belangstelling kennis genomen. Met genoegen vernam hij, dat ook deze leden, in verband met de ook door hen geconstateerde enorme expansie van ons wetenschappelijk onderwijs, er gaarne toe willen bijdragen de openbare beraadslaging over het onderhavige ontwerp zo spoedig mogelijk te doen plaatsvinden.

De onderdelen van de voorgestelde regeling, die deze leden ais belangrijk beschouwen, acht ook de ondergetekende essentieel. Het stemt hem tot voldoening, dat de hier aan het woord zijnde leden deze nieuwe structuur van het wetenschappelijk onderwijs een duidelijke verbetering achtten ten opzichte van de ter zake tot dusverre bestaande regeling. Met deze leden is hij van mening, dat, indien het onderhavige wetsontwerp tot wet zal zijn verheven, in de komende jaren nauwgezet acht zal dienen te worden geslagen op de wijze, waarop de bepalingen der nieuwe regeling zullen functioneren. In zoverre in de praktijk mocht blijken, dat er te dezen te veel dan wel te weinig is geregeld, is hij uiteraard bereid zo nodig wetswijzigingen voor te stellen, ten einde de wet wederom aan de feitelijk bestaande omstandigheden aan te passen.

Met vele leden achtte de ondergetekende het — in een eerder stadium van de openbare beraadslaging nopens dit wetsontwerp in de Tweede Kamer door de heer Tans gedane — voorstel om in artikel I ook de „ontplooiing van de persoonlijkheid” op te nemen overbodig. Ook naar zijn mening toch draagt het wetenschappelijk onderwijs, juist omdat het zich specifiek richt op de intellectuele vorming, evenals trouwens al het onderwijs, bij tot de ontplooiing van de persoonlijkheid. Indien men aanvaardt, dat onderwijs nodig is voor persoonlijkheidsvorming, zal het onderwijs rekening moeten houden met dat, wat de totale persoonlijkheidsvorming eist, doch „rekening houden met” is iets anders dan: specifiek gericht zijn op, iets als eigen doel hebben.

Het verheugt de ondergetekende, dat deze leden verklaarden zich zeer wel te kunnen verenigen met de nieuwe organisatorische vormen op het gebied van wetenschap en onderwijs, zoals deze door de artikelen 2, 11 en 36 van het ontwerp, in onderling verband beschouwd, zullen worden mogelijk gemaakt. Ook stemt het hem tot voldoening, dat het hun bijzondere instemming had, dat het wetenschappelijk onderzoek in artikel 2, lid 2, van het ontwerp als een van de doelstellingen van de universiteiten en van de hogescholen is genoemd. Hij deelt de zienswijze van deze leden, dat deze instellingen op dit stuk de eerst geroepenen zijn. In dit verband wil de onder-

getekende ook nog wijzen op artikel 12 van het ontwerp, waarin een bepaling is opgenomen, dat de Academische Raad in elk geval een commissie van advies instelt inzake algemene vraagstukken met betrekking tot de ontwikkeling van het wetenschappelijk onderzoek aan de Nederlandse universiteiten en hogescholen. Zoals hij reeds mededeelde in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer (blz. 8, linkerkolom), is daarbij de mogelijkheid opengelaten, dat met het oog op de vele raakvlakken, welke de beleidsvragen over de wetenschapsorganisatie binnen de universiteiten en hogescholen hebben met de werkzaamheden van instellingen als de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, de organisaties voor zuiver wetenschappelijk onderzoek en voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek en grote wetenschappelijke niet-universitaire instituten, de raad ook vertegenwoordigers van bovengenoemde lichamen in deze commissie benoemt. De hier het woord voerende leden eindigden hun beschouwing over dit onderwerp met de opmerking, dat het hun niet geheel duidelijk was, hoe de samenwerking tot stand zou komen tussen bij voorbeeld de daarvoor in aanmerking komende universitaire instellingen enerzijds en de vele wetenschappelijke instellingen buiten het verband van de universiteit en de hogeschool anderzijds. De ondergetekende geeft toe, dat ook de regeling van artikel 12 van het onderhavige ontwerp zich, gezien de opzet van dit wetsontwerp, moet beperken tot de wetenschapsbeoefening aan de universiteiten en hogescholen. Dit neemt echter niet weg, dat hij het ook als zijn taak beschouwt de coördinatie tussen het wetenschappelijk onderzoek aan de universiteiten en hogescholen aan de ene kant en dat aan buitenuniversitaire instellingen aan de andere kant, die trouwens vaak reeds op velerlei wijze met elkander zijn verbonden, zoveel mogelijk te bevorderen. Hij meent echter, dat, wat die coördinatie in concreto betreft, naar de ervaring leert, veel aan de praktijk zal moeten worden overgelaten.

Naar aanleiding van de opmerking van dezelfde leden, dat het hun aanvankelijk gewent voorkwam, dat bij de maximaal tien in artikel 7 van het ontwerp bedoelde door de Kroon te benoemen leden van de Academische Raad ook zouden behoren één vertegenwoordiger van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, verder één van de Nederlandse organisatie voor zuiver wetenschappelijk onderzoek en één van de Nederlandse centrale organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek, zou de ondergetekende in verband met en in aansluiting op het bovenstaande het volgende willen opmerken. Hoewel de aanwijzing van vertegenwoordigers van deze lichamen in de commissie van advies inzake algemene vraagstukken met betrekking tot de ontwikkeling van het wetenschappelijk onderzoek aan de Nederlandse universiteiten en hogescholen naar zijn mening zeer zinvol zal zijn, vraagt hij zich af, of het wel wenselijk moet worden geacht, dat „vertegenwoordigers” van deze lichamen ook zitting zouden krijgen in de raad zelf. Het wil hem voorhands voorkomen, dat het de voorkeur verdient, dat, evenals thans ook bij de Raad voor het technisch hoger onderwijs het geval is, de benoemingen in de Academische Raad zoveel mogelijk à titre personnel zullen geschieden.

De vraag van sommige leden, die hun instemming betuigden met de toevoeging aan artikel I van de zinsnede: „en bevordert het inzicht in de samenhang van de wetenschappen”, of naar het oordeel van de ondergetekende het huidige studium generale in dit opzicht nog aan zijn oorspronkelijke opzet beantwoordt, is niet zonder nader onderzoek te beantwoorden. Wel zou hij willen opmerken, dat naar zijn mening voor het bereiken van dit doel niet slechts van belang is het studium generale, doch de ganse studieopbouw (het inlassen van wijsgerige studievakken, enz.) en vooral de instelling van hoogleraren en studenten. Sommige hoogleraren toch slagen erin bij hun onderwijs in een bepaalde wetenschap een inzicht mede te geven hoe het door hen gedoopte vak past in het geheel der wetenschappen en in de scala van waarden van het menselijk leven. De invloed, welke, veelal onopzettelijk, uitgaat van wijze leermeesters op ontvankelijke studenten, kan niet gemakkelijk worden overschat.

Met deze leden is de ondergetekende van oordeel, dat uit de structuur, alsmede uit de strekking van dit wetsontwerp reeds blijkt, dat de universiteiten en hogescholen mede aandacht moeten schenken aan de bevordering van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef, ook zonder dat ter zake expressis verbis een bepaling aan artikel 2 zou zijn toegevoegd.

In antwoord op de vraag van vele andere leden, op welke wijze, naar de mening van de ondergetekende, het bevorderen van inzicht in de samenhang van de wetenschappen in de studieprogramma's tot uitdrukking kan worden gebracht, moge hij verwijzen naar het antwoord, dat hij hiervoren ter zake gaf aan sommige leden. Voor wat betreft de overeenkomstige vraag ten aanzien van het bevorderen van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef, zou hij willen opmerken, dat in de „voorbereiding tot het bekleden van maatschappelijke betrekkingen” het element van de bevordering van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel, naar zijn mening, niet is weg te denken. Ook aan de bevordering van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef moet in deze gedachtengang een wijdere strekking worden toegekend dan het reeds thans aan een aantal instellingen bestaande studium generale.

De ondergetekende onderschrijft de zienswijze van verscheidene leden, dat artikel 1 van het wetsontwerp in wezen niet alomvattend is. Of deze tekst, gelijk zij thans ter beoordeling van de Eerste Kamer ligt, op het eerste gezicht wel alomvattend lijkt, zulks in tegenstelling tot de tekst van het artikel, zoals het vóór amendering door de Tweede Kamer luidde, betwijfelt hij echter.

§ 2. De Academische Raad c.a.

Het verheugt de ondergetekende, dat vele leden de instelling van de Academische Raad een van de belangrijkste vernieuwingen in dit wetsontwerp achtten en een proef op dit gebied alleszins gerechtvaardigd oordeelden, te meer daar door verschillende thans reeds bestaande interuniversitaire contactorganen het werk van de op te richten raad reeds enigermate is voorbereid. Naast de door deze leden in dit verband genoemde contacten tussen de rectores en die tussen bepaalde studierichtingen zou hij nog gaarne bijzondere aandacht willen vragen voor de interuniversitaire samenwerking in het Interuniversitair Contactorgaan (het zogenaamde I.U.C.O.), welke vorm van georganiseerd onderling overleg van bestuurscolleges en senaten bij alle instellingen waardering heeft gevonden.

Sommige andere leden, die de voorgenomen instelling van een Academische Raad ook een zaak van groot belang achtten, stelden vragen over de werkwijze van de raad. Zij hadden begrepen, dat de raad, uitgaande van de ontwikkelingsplannen van de universiteiten en de hogescholen, een zekere coördinatie tussen deze instellingen zou bevorderen. De ondergetekende hoopt inderdaad, dat de met betrekking tot de ontwikkelingsplannen voorgestelde procedure een zekere coördinatie tussen de instellingen voor wetenschappelijk onderwijs zal bevorderen. Ter voorkoming van misverstand moge hij er echter de aandacht op vestigen, dat de doelstelling van de raad, volgens artikel 5, lid 2, van het wetsontwerp, aanmerkelijk ruimer is en dat de raad ook op andere wijze een doelmatige samenwerking tussen de instellingen bevordert. Genoemde leden memoreerden voorts, dat de ontwikkelingsplannen, ingevolge artikel 97, betrekking zullen hebben op een periode van vier jaren. Dit artikel bepaalt echter slechts, dat curatoren van de instellingen éénmaal per vier jaren voor een door de Minister te bepalen tijdvak een ontwikkelingsplan opstellen. Bij sommige onderdelen zal een dergelijk plan, zoals de ondergetekende reeds in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer (blz. 5, linkerkolom) heeft uiteengezet, zich uitstrekken over een periode van vele jaren, terwijl de instelling bij andere onderdelen alleen de naaste toekomst zal kunnen overzien. De leden, hier aan het woord, vroegen zich af, hoe de vorenbedoelde coördinatie op lange termijn zou werken, waarbij zij voorshands van mening waren, dat, indien de Minister overeenkomstig een advies van de Academische Raad, inder-

daad naar coördinatie zou streven, de autonomie van de instellingen voor wetenschappelijk onderwijs, waarvan dit ontwerp uitgaat, weleens in belangrijke mate zou kunnen worden beperkt. De ondergetekende moge deze leden erop wijzen, dat de procedure van de ontwikkelingsplannen dient te worden onderscheiden van die van de financiële schema's, waarover artikel 98 handelt. De instelling stelt ieder jaar een dergelijk financieel schema op. Deze schema's worden alleen bij de Minister ingediend en niet bij de Academische Raad. Het is immers niet de bedoeling, dat de raad deze materie in de eerste plaats zal bezien vanuit het financiële aspect. De raad zal zich primair bezighouden met het onderwijs- en wetenschapsaspect, al zal hij daarbij een globaal inzicht in de financiële gevolgen niet kunnen ontberen. In deze gedachtengang is aan de raad dan ook alleen een rol toebedeeld in de procedure der ontwikkelingsplannen. Hij beschouwt deze in onderling verband en brengt zijn oordeel daarover ter kennis van de Minister (artikel 6). Van een uiteindelijk vaststellen van de ontwikkelingsplannen door Academische Raad of Minister is derhalve geen sprake. Nog minder kan het gevaar bestaan, dat men ten departemente te strak zou kunnen vasthouden aan deze, uiteindelijk door de instellingen zelf vast te stellen en voor hun verantwoordelijkheid blijvende ontwikkelingsplannen. Voor de vrees, dat deze procedure zou kunnen leiden tot nog grotere ambtelijke bindingen te dezen dan thans reeds bestaan, acht de ondergetekende dan ook geen grond aanwezig.

Naar aanleiding van de opmerking van deze leden, dat zij de in artikel 97 met betrekking tot de ontwikkelingsplannen genoemde termijn van vier jaren tamelijk lang achtten, moge de ondergetekende er de aandacht voor vragen, dat in de bepaling van het tweede lid van dit artikel, dat curatoren de raad te dier zake op de hoogte dienen te houden, de verplichting ligt opgesloten, dat zij het ontwikkelingsplan voortdurend bijwerken. Op deze wijze kan, naar de mening van de ondergetekende, een soepele werkwijze tot stand komen en wordt een noodzakelijke aanpassing van de plannen aan eventueel inmiddels gewijzigde omstandigheden niet belet.

De ondergetekende deelt het oordeel van vele andere leden, dat de in dit wetsontwerp voorgestelde regeling met betrekking tot de in te stellen Academische Raad voldoende soepelheid biedt. Deze leden vonden dan ook weinig aanleiding tot het maken van bijzondere opmerkingen op dit stuk. Het stemt hem tot voldoening, dat zij van oordeel waren, dat het karakter van de raad, als een college van overleg en advies, op gelukkige wijze in het ontwerp tot uitdrukking was gebracht.

Naar aanleiding van de door verscheidene leden uitgesproken hoop, dat de in te stellen Academische Raad alleen die aangelegenheden, welke een gemeenschappelijk overleg vereisen, zal behartigen en dat dit orgaan zich zal onthouden van bemoeiing met zaken, welke, gelet op de vrijheid van onderwijs, ter beoordeling van de afzonderlijke universiteiten en hogescholen dienen te worden gelaten, moge de ondergetekende het volgende opmerken. Enerzijds zou hij erop willen wijzen, dat, gezien het feit, dat elke bijzondere instelling twee leden in de raad aanwijst, deze instellingen niet bevreesd behoeven te zijn, dat de raad zich tegen hun wil met zaken zou inlaten, die ter beoordeling van de afzonderlijke instellingen staan, anderzijds echter zou hij een beroep willen doen, ook op de bijzondere instellingen, een open overleg in de raad over voor het wetenschappelijk onderwijs en de ontwikkeling van de wetenschap belangrijke zaken zoveel mogelijk te bevorderen.

De enige leden, die het instellen van een Academische Raad in zekere zin een waagstuk achtten, b.v. omdat de instellingen via de raad elkaars plannen te bestuderen krijgen, zou de ondergetekende, met een beroep op de — ook door deze leden gememoreerde — reeds bestaande vormen van interuniversitaire samenwerking, als zijn overtuiging willen kenbaar maken, dat hij van de samenwerking van de instellingen in de raad goede verwachtingen heeft. Gaarne is hij bereid in de toekomst de Staten-Generaal op de hoogte te houden van de werkzaamheden van de raad en in het algemeen van de wijze, waarop dit instituut functioneert.

§ 3. De geheel of ten dele uit de openbare kas bekostigde universiteiten en hogescholen e.a.

Met een groot aantal leden verheugt de ondergetekende zich, dat ter gelegenheid van de openbare discussie over dit wetsontwerp in de Tweede Kamer der Staten-Generaal de gewijzigde motie van de heer Bruins Slot e.s. (stuk nr. 36) was aanvaard. Ook hij hoopt, dat zodoende voor het probleem van de subsidiëring van de theologische faculteiten aan de bijzondere universiteiten een voor alle betrokkenen aannemelijke oplossing zal kunnen worden gevonden. Hij hoopt een dezer dagen een commissie in te stellen met de opdracht op korte termijn een wettelijke regeling van de subsidiëring van theologische faculteiten aan bijzondere universiteiten voor te bereiden. Mr H. L. s'Jacob, die ook de commissie ter voorbereiding van de in het wetsontwerp opgenomen nieuwe subsidiëring voor de bijzondere instellingen en voor de gemeentelijke universiteit te Amsterdam heeft voorgezeten, heeft zich inmiddels bereid verklaard het voorzitterschap van deze commissie op zich te nemen. Het overleg over de verdere samenstelling der commissie is nog niet afgesloten.

De ondergetekende is zich, evenals verscheidenen der in de vorige alinea aan het woord zijnde leden, ervan bewust, dat de uitvoering van meergenoemde motie, mede in verband met het in artikel 16 van het onderwerpelijk ontwerp van wet bepaalde, geen eenvoudige zaak zal zijn.

Gaarne sluit de ondergetekende zich echter aan bij de door vele leden ook hunnerzijds uitgesproken hoop, dat het zal mogen gelukken nu spoedig een bevredigende oplossing te vinden.

Naar aanleiding van het verlangen, geuit door enige leden — waarbij sommige leden zich aansloten — dat t.z.t. ook de van 1896 daterende regeling van de subsidiëring van de leerstoelen der kleinere kerkgenootschappen aan de rijksuniversiteiten zou worden aangepast aan het huidige niveau van de gulden, deelt de ondergetekende mede, dat hij inmiddels Hare Majesteit de Koningin machtiging heeft gevraagd om ter zake het advies van de Raad van State in te winnen.

Vele andere leden, die het door de ondergetekende ingenomen standpunt inzake de eventuele naamsverandering van „technische hogeschool” in „technische universiteit” stellig theoretisch verdedigbaar achten, vroegen zijn oordeel over de vertaling van technische hogeschool in het Engels als „technological university” of „university of technology” dan wel „institute of technology”. Naar de mening van de ondergetekende moet, bij de weergave in de onderscheidene moderne talen van benamingen als deze, rekening worden gehouden met de in de betrokken talen voor overeenkomstige instellingen gebruikelijke termen. Dit heeft ertoe geleid, dat bij een op zijn departement ondernomen poging tot normalisatie der terminologie in dezen naar voren zijn gekomen de volgende benamingen: Engels: technological university dan wel institute of technology, Frans institut des hautes études techniques, Duits: technische Hochschule, Spaans: alta escuela técnica, en Italiaans: istituto politecnico.

Waarom deze leden meenden, dat zijn theoretische beschouwing ter zake, weergegeven in het verslag van het mondeling overleg tussen de ondergetekende en de commissie van voorbereiding voor dit wetsontwerp uit de Tweede Kamer (blz. 11), eigenlijk haar grondslag zou hebben verloren, omdat het technisch hoger onderwijs in het verleden nu eenmaal niet als faculteit aan een universiteit was verbonden, is hem niet duidelijk. Naar zijn mening kan men deze historische ontwikkeling ook zien als een argument te meer om niet van technische „universiteit” te spreken.

Nu in de tweede nota van wijzigingen (stuk nr. 25) wel werd opgenomen, dat in het eerste lid van artikel 18 de woorden „de faculteit der technische wetenschappen” zouden komen te vervallen, doch niet tevens in het tweede lid de woorden „doctoraal examen” werden vervangen door „ingenieursexamen” heeft het er, naar de mening van deze leden, de schijn van alsof de ondergetekende langs deze weg toch nog zou pogen de gedachtengang ingang te doen vinden, als zouden de

technische wetenschappen als een technische faculteit van een universiteit kunnen worden beschouwd. De ondergetekende kan deze zienswijze niet delen, enerzijds niet omdat de ingenieurstitel, zoals ook deze leden constateerden, bij dit wetsontwerp is gehandhaafd — en zelfs beschermd —, anderzijds niet omdat het examen, voorafgaand aan het doctoraat, immers eo ipso een doctoraal examen is. Dat dit aan de technische hogeschool in het algemeen niet zo wordt genoemd, doet daaraan naar zijn mening niet af.

§ 4. Eisen van deugdelijkheid voor de openbare en bijzondere universiteiten en hogescholen

De bezwaren, die vele leden aanvoerden tegen het aannemen door de Tweede Kamer van het amendement van de heer Vermooten op artikel 17 (stuk nr. 20, sub I), ertoe strekkende de instelling van een sociale faculteit aan een universiteit mogelijk te maken, acht de ondergetekende begrijpelijk. Wanneer de begrenzing binnen de kring van een bepaalde faculteit wijst op de diepere samenhang, die er bestaat tussen de verschillende wetenschappen, die in zulk een faculteit worden beoefend, en het bestaan van faculteiten de erkenning is van dit gemeenschappelijke, dan rijst de vraag of niet de juridische wetenschappen, de economische wetenschappen en de sociale wetenschappen gezamenlijk een faculteit — der maatschappijwetenschappen — behoorden te vormen. In deze gedachtengang zou een zelfde vraag kunnen worden gesteld ten aanzien van de geneeskunde en de diergeneeskunde te zamen. Gezien vanuit het gezichtspunt van de „samenhang der wetenschappen”, zou daarvoor veel te zeggen zijn. Een zo zwaar wetenschaps-theoretisch criterium mag men echter aan het faculteitensysteem, zoals het is gegroeid, niet aanleggen. De faculteit is hulpmiddel, geen doel en op het voetspoor van prof. Huizinga is de ondergetekende, zoals hij reeds in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer (blz. 16, rechterkolom) mededeelde, van oordeel, dat een stelsel juist zijn nut kan hebben in het feit, dat het werkt en niemand dupe wordt van zijn logische gebreken. In hoeverre de vrees van de hier aan het woord zijnde leden bewaarheid zal worden, dat door het openen van deze mogelijkheid de sociale wetenschappen meer geïsoleerd komen te staan enerzijds en dat beoefenaren van andere takken van wetenschap aandrang zullen oefenen tot het instellen van nog meer afzonderlijke faculteiten anderzijds, zal de tijd moeten leren.

Uit het vorenstaande volgt reeds, dat men, ook naar de mening van de ondergetekende, over in dit verband door verscheidene leden met name gestelde vraag, of de huidige stand van zaken op het gebied van de maatschappijwetenschappen de instelling van een faculteit der sociale wetenschappen wel verantwoord doet zijn, zeer verschillend kan denken. Dat de toestand te dezen nog allesbehalve overzichtelijk is, is ook zijn opvatting. Juist daarom heeft hij de Tweede Kamer met grote klem verzocht thans niet tot het opnemen van een afzonderlijke faculteit der sociale wetenschappen over te gaan. Nu zulks desondanks is gebeurd, meent hij, dat het weinig zin heeft zijn bezwaren daartegen — die hij tot driemaal toe in de Tweede Kamer heeft uiteengezet — te herhalen.

Vele andere leden hadden daarentegen met instemming er kennis van genomen, dat een universiteit ook een faculteit der sociale wetenschappen kan omvatten. In dit verband moge de ondergetekende opmerkzaam maken op artikel 19 van het wetsontwerp, zoals dit eveneens is gewijzigd door de aanvaarding door de Tweede Kamer van een amendement van de heer Vermooten (stuk nr. 20, sub IV), waaruit blijkt, dat ook een economische hogeschool een faculteit der sociale wetenschappen kan omvatten. Afgezien van de vraag of het — zoals deze leden menen — een consequentie van de door hem ontwikkelde gedachtengang is, dat een hogeschool geen faculteiten, doch wel afdelingen kan omvatten, zou hij tegen deze conclusie op zich zelf geen bezwaar hebben. Met de hier aan het woord zijnde leden zou hij zich zeer wel kunnen voorstellen, dat men zou spreken van een faculteit der economische wetenschappen en een faculteit der sociale wetenschappen aan een universiteit en van een afdeling der economische wetenschappen en een afdeling der sociale wetenschappen aan een economische hoge-

school. Hij heeft daaraan bij de behandeling in de Tweede Kamer ook de voorkeur gegeven, doch in de ietwat overhaaste discussie op dit punt is deze Kamer toen tot een andere beslissing — waarvoor overigens ook goede gronden zijn aan te voeren — gekomen.

Het bezwaar, dat verscheidene leden opperden tegen artikel 23, t.w. dat het onderscheid tussen universiteit en hogeschool hier in eerste aanleg zonder aanwijsbare noodzaak zou worden doorbroken, kan de ondergetekende niet delen. Een principieel verschil in doelstelling tussen universiteit en hogeschool ziet hij niet, waarmede hij natuurlijk niet het onderscheid in andere zin wil ontkennen tussen universiteiten, die een zeer gevarieerde en in hun hoofdbestanddelen vanouds bestaande opleiding beogen, en hogescholen, waar onderwijs gegeven wordt in één groep van nauw met elkaar verbonden, over het algemeen jongere wetenschappen. De doelstelling van universiteiten en hogescholen, waarop de ondergetekende in dit verband gaarne de nadruk zou willen leggen, is echter naar zijn mening dezelfde. Dit was juist de reden waarom hij bij de indiening van het herziene wetsontwerp de voorkeur gaf aan een indeling, welke in zoverre afwijkt van het oorspronkelijke, door zijn ambtsvoorganger ingediende ontwerp, dat daarbij de universiteiten en hogescholen niet langer geheel afzonderlijk worden behandeld.

Naar aanleiding van de mededeling van sommige leden, dat zij, nu na de totstandkoming der wet een faculteit der sociale wetenschappen zal kunnen worden ingesteld, met belangstelling de conclusie van het rapport van de commissie-Piekaar tegevoelend, kan de ondergetekende berichten, dat enige weken geleden een uitvoerige ontwerp-nota inzake de uitbreiding van het wetenschappelijk onderwijs te zijnen departement is gereedgekomen. De ondergetekende stelt alles in het werk om het interdepartementaal en het kabinetseraad over dit ontwerp zo spoedig mogelijk te voltooien, waarna de nota aan de Tweede Kamer van de Staten-Generaal zal worden toegezonden.

Met de opmerkingen van vele leden over de plaats der wijsbegeerte in de centrale interfaculteit en over de mogelijkheden tot nauwere samenwerking tussen de universiteiten en hogescholen, door de toepassing van artikel 22 geboden, kan de ondergetekende volledig instemmen.

§ 5. Examens; toelating en hoedanigheden

De ondergetekende deelt de mening van verscheidene leden, dat de positie van de baccalaureus zal afhangen van de toekomstige feitelijke ontwikkeling ter zake. Het verheugt hem, dat deze leden intussen geen bezwaar hadden tegen de in dit ontwerp met betrekking tot het baccalaureaat voorgestelde regeling.

Met sommige leden acht de ondergetekende het een groot maatschappelijk belang, indien een gedeelte van het grote aantal studenten, dat in de komende jaren wordt verwacht, met een kortere studie dan tot dusverre aan de meeste universiteiten en hogescholen mogelijk was, zal kunnen volstaan. Bij welke studies een baccalaureaat kans van slagen heeft, zal nader moeten worden bezien. Evenzo de vraag of en in hoeverre aan baccalaureaat onderwijsbevoegdheid zal kunnen worden verleend. De mogelijkheden om in de daarvoor in aanmerking komende faculteiten belangstelling te kweken voor de baccalaureaatsstudie, hangt van velerlei factoren af, b.v. van de vraag of deze studie kan worden ingebouwd in de normale studie en niet slechts een zijspoor zal blijven; voorts van de mogelijkheid tot doorstuderen en de mate, waarin de maatschappij het diploma zal waarderen. In het huidige stadium, waarin het er in de eerste plaats om gaat ook de rijksinstellingen de kans te geven deze nieuwe studievormen — die het bijzonder onderwijs in ons land reeds kent — tot ontwikkeling te brengen, is echter over de toekomstige feitelijke uitvoering en de te verwachten belangstelling nog weinig te zeggen.

De ondergetekende deelt de zienswijze van enige leden, dat het na het afleggen van het baccalaureaatsexamen mogelijk moet zijn de studie voort te zetten. Naar zijn mening is

het daarvoor echter niet noodzakelijk de eis te stellen, dat het baccalaureaatsexamen pas na het kandidaatsexamen zou kunnen worden afgelegd. Zoals hij o.m. ter gelegenheid van de openbare beraadslaging over dit wetsontwerp in de Tweede Kamer naar voren heeft gebracht, is het z.i. niet nodig deze eis te stellen om het niveau van het baccalaureaatsexamen te handhaven. Hij blijft dan ook van oordeel, dat de desbetreffende wettelijke bepaling zodanig moet zijn geformuleerd, dat de kansen, dat deze nieuwe studievorm tot ontwikkeling komt, zo ruim mogelijk zullen zijn.

Wanneer het juist is, zoals verscheidene leden opmerkten, dat er wat betreft de toelating tot de examens twee stromingen bestaan, nl. enerzijds die, waartoe zij behoren, die bij het wetenschappelijk onderwijs de nadruk leggen op de culturele vorming, en anderzijds die, vertegenwoordigd door hen, die de maatschappelijke betekenis van dat onderwijs in het middelpunt stellen, dan zou de ondergetekende voor een standpunt kiezen, waarin beide elementen gecombineerd zouden zijn. Ook het wetenschappelijk onderwijs zelf heeft immers een dubbele doelstelling. In dit verband lijkt het hem niet zo verwerpelijk, indien, zoals deze leden stelden, de in dit ontwerp voorgestelde regeling het karakter zou dragen van een compromis.

Het verheugt de ondergetekende, dat sommige leden verklaarden wel te kunnen instemmen met het bepaalde in lid 3 van artikel 27, al zou het, huns inziens, in het belang van de betrokken studenten zijn geweest, indien ook voor hen het colloquium doctum ware gehandhaafd.

§ 6. Rijksuniversiteiten en technische rijks Hogescholen; algemene bepalingen en bestuur

Rechtspersoonlijkheid

Het stemt de ondergetekende tot voldoening, dat de toekenning van rechtspersoonlijkheid aan de openbare universiteiten en hogescholen over het algemeen met instemming werd begroet.

De ondergetekende deelt de zienswijze van vele leden, dat aan de verlening der rechtspersoonlijkheid ook delicate aspecten zijn verbonden. Naar zijn mening zal dit zeker niet alleen, noch in de eerste plaats, op het terrein der benoemingen het geval zijn. Het is hem niet duidelijk geworden, waarop deze leden doelden met hun opmerking, dat op het gebied van de benoemingen in het verleden niet steeds de juiste normen waren gehanteerd. Hij meent, dat er reden is vertrouwen te hebben in de vele goede mogelijkheden, welke ook naar het oordeel van deze leden door de toekenning der rechtspersoonlijkheid zullen ontstaan. Indien alle voor de ontplooiing van het wetenschappelijk onderwijs en de wetenschappen verantwoordelijke instanties ernaar streven de goede mogelijkheden te benutten, zullen eventuele moeilijkheden ongetwijfeld op een bevredigende wijze kunnen worden opgelost.

Met vele andere leden acht de ondergetekende de toekenning van rechtspersoonlijkheid aan de openbare instellingen van wetenschappelijk onderwijs een van de belangrijkste regelingen van het ontwerp. Naar aanleiding van de opmerking van deze leden, dat de toekenning van rechtspersoonlijkheid niet vanzelfsprekend een verbetering ten opzichte van de te dezen bestaande toestand betekent en dat zij het met name denkbaar achten, dat ten gevolge hiervan de vrij kleine departementale administratie zou worden vervangen door een andere administratie, die, voor ieder der instellingen, de neiging zal vertonen belangrijk groter te worden, zou hij erop willen wijzen, dat in de praktijk, vooral sedert het einde van de tweede wereldoorlog, het administratieve apparaat bij elke der openbare universiteiten en hogescholen reeds sterk in omvang is toegenomen. De grote uitbreiding van de aantallen studenten, de invoering van allerlei voorzieningen ten behoeve van de studenten, o.m. op het gebied van de studiebegeleiding, welke voordien onbekend waren, en ten slotte de groei van het wetenschappelijk onderzoek, in het bijzonder in de B-faculteiten, maakten dit onvermijdelijk. Uit het feit, dat deze ont-

wikkeling zich niet merkbaar sneller voltrekt bij de technische hogeschool te Delft, die sinds 1956 rechtspersoonlijkheid bezit, dan bij de rijksuniversiteiten, meent hij te mogen concluderen, dat het niet in de eerste plaats de rechtspersoonlijkheid is, waardoor de universitaire administratie in omvang toeneemt. De ondergetekende deelt de mening van deze leden, dat een universiteit en een hogeschool met rechtspersoonlijkheid vele aspecten vertonen, welke deze instellingen met een zeer groot bedrijf gemeen hebben. Ook hier geldt in zijn ogen evenwel, dat dit slechts voor een klein deel samenhangt met het bezit van de rechtspersoonlijkheid. Bovendien blijft ook op het punt van de administratie vergelijking met die bedrijven toch altijd slechts tot op zekere hoogte mogelijk. Voor zover die mogelijkheid bestaat, zal uiteraard doorlopend moeten worden getracht profijt te trekken van de in het bedrijfsleven toegepaste methoden ter bevordering van de efficiency in de administratie, met name ook waar het de personeelsbezetting betreft. Dat met het oog hierop mensen met ervaring in de leiding van grote bedrijven, die bereid zijn zich geheel aan deze functie te wijden, bij uitstek geschikt moeten worden geacht voor de vervulling van de functie van president-curator van een universiteit of hogeschool onderschrijft hij gaarne.

De ondergetekende is er zich van bewust, dat, zoals enige leden verwachtten, uit de toekenning van rechtspersoonlijkheid weleens spanningen tussen een dier rijksinstellingen en de Regering zullen kunnen voortvloeien. Hij is evenwel van mening, dat de veelheid van belangen, welke behartiging vragen en welke door hun sterk uiteenlopende aard dikwijls moeilijk tegen elkaar kunnen worden afgewogen, onder alle omstandigheden tot verschillen van inzicht zal kunnen leiden, ongeacht het toegepaste bestuursstelsel. De duidelijke afbakening der verantwoordelijkheden, welke voortvloeit uit de toekenning van rechtspersoonlijkheid aan de rijksuniversiteiten, zal naar zijn verwachting, zoals de ervaring bij de technische hogescholen heeft geleerd, eerder een invloed ten gunste kunnen hebben.

Gaarne onderschrijft de ondergetekende de zienswijze van sommige leden, dat het als een voordeel van de toekenning van rechtspersoonlijkheid moet worden beschouwd, dat daardoor zowel de planvorming als het beheer in handen van de vorenbedoelde instellingen zelf zullen worden gelegd en daardoor tevens de doelmatigheid van het beheer en het verantwoordelijkheidsbesef zullen worden bevorderd. Hij moge er in dit verband op wijzen, dat de uit de hierboven besproken snelle groei van de universiteiten en hogescholen voortvloeiende eis, de doelmatigheid van beheer en bestuur zo hoog mogelijk op te voeren en het besef van eigen verantwoordelijkheid de sterkst mogelijke prikkel te geven, mede als een belangrijk argument voor de verlening van rechtspersoonlijkheid, met alle daarmee samenhangende nieuwe bepalingen inzake het beheer en, meer in het algemeen, de bestuursvoering, kan worden beschouwd.

Bestuursvorm

Het verheugt de ondergetekende, dat vele leden zich konden verenigen met de in dit ontwerp voorgestelde regeling met betrekking tot het bestuur van de rijksuniversiteiten en hogescholen.

Ten einde het optreden van moeilijkheden bij de reorganisatie van de interne bestuursvorm, welke door enige leden worden gevreesd, zoveel mogelijk te vermijden, heeft de ondergetekende bij het ontwerpen van de bepalingen, welke de wettelijke grondslag moeten vormen voor deze reorganisatie, met de historisch gegroeide verhoudingen tussen senaat en curatorium zoveel mogelijk rekening gehouden. Hij meent daarom te mogen verwachten, dat de uitwerking, welke de instellingen daaraan in de eerste plaats in hun bestuursreglementen zullen dienen te geven, op bevredigende wijze zal kunnen geschieden.

Een belangrijk middel tot opvoeding van de bestuurskracht, en wel in het bijzonder die van de senaat, is in de ogen van de ondergetekende, evenals in die van de verscheidene leden, die met betrekking tot het bestuur der wetenschappelijke instellingen door curatoren en senaat een afwachtende houding wensten aan te nemen, de benoeming van de rector magnificus

voor meer dan één jaar. Om redenen, welke hij bereids uitvoeriger heeft omschreven in zijn memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de Tweede Kamer over dit wetsontwerp met betrekking tot artikel 49, heeft hij echter gemeend, dat het meerjarig rectoraat niet dwingend kan worden voorgeschreven. Hij meent, dat vooralsnog niet verder moet worden gegaan dan de mogelijkheid daartoe te openen, zodat elke universiteit of hogeschool, al naar gelang van de heersende opvattingen en de omstandigheden, een termijn van één, twee, drie of vier jaar kan kiezen, waarbij altijd de mogelijkheid bestaat van herbenoeming.

Met sommige leden ziet de ondergetekende de in dit ontwerp voorgestelde regeling van het bestuur van de rijksinstellingen van wetenschappelijk onderwijs als een eerste belangrijke stap in de richting van een gezamenlijk bestuur van deze instellingen in de praktijk door curatoren en senaat. Hij is van oordeel, dat met de eigen aard en de samenstelling van elk van deze beide colleges in voldoende mate rekening is gehouden, met name ook bij de omschrijving van ieders verantwoordelijkheid. De vraag hoe eventuele conflicten, indien deze desondanks tussen de beide colleges zouden ontstaan, zijns inziens zouden kunnen worden opgelost, acht hij in haar algemeenheid moeilijk te beantwoorden. In elk geval is hij de overtuiging toegedaan, dat een scherpe scheiding van verantwoordelijkheden hoogstens in theorie mogelijk is. Bij het ontwerpen van de wettelijke regeling is niet vermengd wat in werkelijkheid duidelijk gescheiden behoort te zijn, doch integendeel rekening gehouden met het feit, dat in de praktijk de verantwoordelijkheden voor het beheer enerzijds en voor het onderwijs en de wetenschapsbeoefening anderzijds in sterke mate met elkander zijn verweven. De ontworpen regeling tracht, zonder principieel met het historisch gegroeide dualistische stelsel te breken, in verschillende opzichten mogelijkheden te scheppen voor een gezamenlijke bestuursvoering voor zover deze door de praktijk wordt geëist.

De ondergetekende deelt de zienswijze van deze leden, dat de secretaris van de universiteit of hogeschool een zeer belangrijke positie bekleedt. Op welke wijze deze positie alsnog, d.w.z. in het bestuursreglement, zal dienen te worden omschreven, hangt uiteraard af van hetgeen men daarbij, wat het karakter van de functie betreft, op het oog heeft. Indien men daarbij denkt aan de splitsing van de functie van secretaris der universiteit of hogeschool in die van secretaris van curatoren (oude stijl) en die van algemeen beheerder, brengt de ondergetekende in herinnering, dat hij tijdens de openbare behandeling van dit ontwerp in de Tweede Kamer op dit punt reeds heeft te kennen gegeven (*Handelingen* dezer zitting, blz. 2109), dat, naar zijn oordeel, de secretaris van de universiteit of hogeschool niet meer uitsluitend secretaris van het college van curatoren zal kunnen zijn, doch dat hij tevens zal moeten optreden als hoofd van de verschillende diensten. Daar het administratieve apparaat van de universiteit of hogeschool mede ten dienste staat van de senaat, heeft de secretaris op deze wijze in bepaalde opzichten te maken en met curatoren en met de senaat. Deze opvatting komt tot uiting in het tweede lid van artikel 41, waarin is bepaald, dat de secretaris van de universiteit of hogeschool, behalve de vergaderingen van curatoren, ook de vergaderingen van het in artikel 40 bedoelde college van overleg over de dagelijkse zaken, bestaande uit de daarvoor aangewezen curator en de rector magnificus, met raadgevende stem bijwoont. De nadere omschrijving van zijn positie in het bestuursreglement zal, naar het oordeel van de ondergetekende, derhalve van deze wettelijke basis moeten uitgaan.

De term „bestaande uit” is met betrekking tot het in artikel 40 bedoelde college taalkundig zuiverder dan de term „deel uitmaken” en het ware dus beter geweest, indien niet alleen in de toelichting, maar ook in de tekst van de wet zelf de eerstgenoemde term zou zijn gebruikt. Juridisch kan hier, naar het de ondergetekende voorkomt, echter geen misverstand rijzen, aangezien het wetsontwerp nergens de mogelijkheid biedt van dit college meer personen (als leden) „deel te doen uitmaken” dan de beide in artikel 40 genoemde. De secretaris

van de universiteit of hogeschool is geen lid, doch woont slechts de vergaderingen bij.

§ 7. Senaat; studieduur e.a.

Naar aanleiding van de opmerking van de vele leden, die het betreunden, dat in artikel 55 wordt bepaald, dat de voorzitter en de secretaris ener faculteit of afdeling voor vier jaren worden gekozen, meent de ondergetekende te moeten opmerken, dat hij een zekere continuïteit in het beleid voor de bestuurskracht van de universiteit of hogeschool van groot belang acht, te meer omdat het de bedoeling is, dat de voorzitter van de faculteit of afdeling niet meer — zoals thans vaak het geval is — op grond van anciënniteit, maar op grond van zijn persoonlijke kwaliteiten zal worden benoemd. Hij moge hieraan toevoegen, dat, naar zijn oordeel, een sterkere bestuurskracht van alle universitaire organen, maar in het bijzonder van de faculteiten en afdelingen, een onmisbare voorwaarde vormt voor de verwezenlijking van de zelfstandigheid, die in het onderhavige wetsontwerp aan de universiteiten en hogescholen wordt toegekend. Ongetwijfeld betekent het vervullen van een bestuursfunctie voor langere tijd voor de betrokken hoogleraren vaak een zware belasting ten koste van het verrichten van eigen wetenschappelijke arbeid. Gezien het grote belang hiermede gemoeid zal echter, zo nodig, door de hoogleraren te dien aanzien een — misschien dikwijls aanzienlijk — offer moeten worden gebracht. De ondergetekende zou het dan ook uitermate betreuen, indien de mogelijkheid, door de hier aan het woord zijnde leden genoemd, n.l. dat er een gewoonte van zou worden gemaakt de wet op dit punt te overtreden of althans haar toepassing in feite te verijdelen, werkelijkheid zou worden. Dat de neiging zeer vaak zal bestaan om reeds vóór het einde van de vierjarige termijn de functie neer te leggen, is hem duidelijk, doch het lijkt hem niet minder duidelijk, dat wel zeer gewichtige redenen moeten kunnen worden aangevoerd, wil het verantwoord zijn om aan die neiging gevolg te geven. Voor het overige kan hij slechts uiting geven aan de hoop, dat het belang van de faculteit of afdeling als geheel in die gevallen, waarin zulks nodig is, vaker zal worden gesteld boven de neiging om zich geheel aan het eigen aandeel in het onderwijs en de wetenschapsbeoefening te wijden dan volgens de vorenbedoelde z.i. pessimistische verwachtingen het geval zou zijn.

Van de nabeschouwing, welke dezelfde leden bij wijze van „smarteloos in memoriam” aan het oorspronkelijke artikel 60 hebben gewijd, heeft de ondergetekende met belangstelling kennis genomen.

De sommige leden, die het bepaalde in artikel 59 van groot belang achtten, met name omdat hierin garanties worden gesteld voor het peil van het wetenschappelijk onderwijs, vinden de ondergetekende geheel aan hun zijde. Zoals hij reeds in de memorie van antwoord nopens dit wetsontwerp aan de Tweede Kamer heeft medegedeeld (blz. 14, rechterkolom), denkt hij daarbij vooral aan het bepaalde in het derde lid over het vaststellen van een regeling omtrent de studieduur en over het toezicht op de naleving van die regeling.

Met de uitdrukking „de studieduur, zoals deze in de regel het meest gewenst is” wordt bedoeld de normale studieduur. De vraag, welke maatstaven te dezen kunnen worden aangelegd, is niet zonder meer in het algemeen te beantwoorden. Het zal immers afhangen van de aard van de studie, hoe die tijd moet worden berekend. Voorts zal hierbij moeten worden rekening gehouden met de tijd, die een student met redelijk goede capaciteiten regelmatig studierend nodig heeft om de door hem gekozen studie te volbrengen.

De opvatting van deze leden, dat het derde lid van artikel 59 meer reliëf heeft gekregen, nu de Tweede Kamer het oorspronkelijke artikel 60, welks formulering zij als weinig gelukkig hadden beschouwd, heeft verworpen, acht de ondergetekende wel begrijpelijk. Hun mening, dat de verwerping van genoemde bepaling aanleiding kan geven tot de interpretatie van het derde lid van artikel 59 in dier voege, dat het toezicht op de naleving van de regeling inzake de studieduur, behalve op de docenten, thans mede op de studenten van toepassing zou zijn

te achten, acht hij nochtans voor bestrijding vatbaar. Met artikel 59 en in het bijzonder met het derde lid van dat artikel heeft de ondergetekende, zoals hij bij herhaling heeft uiteengezet, beoogd de collectieve verantwoordelijkheid — onder leiding van de voorzitter — vast te leggen van de hoogleraren, die gezamenlijk de faculteit of afdeling vormen. Het toezicht heeft z.i. dan ook betrekking op de wijze, waarop de gezamenlijk vastgestelde regeling, met name op het zo uiterst belangrijke punt van de studieduur, door de individuele hoogleraren wordt nageleefd. Zou deze bepaling, in afwijking van de oorspronkelijke bedoeling, worden uitgelegd als een voorschrift voor de faculteiten en afdelingen om er in het algemeen op toe te zien, dat de studenten zich houden aan de regeling inzake de inrichting en de duur van de studie, dan zou daardoor een in de praktijk vermoedelijk moeilijk uitvoerbare, doch in elk geval principieel juist door haar vaagheid en door het ontbreken van een beroepsmogelijkheid zeer ver gaande dwangmaatregel worden geïntroduceerd, die de ondergetekende niet voor zijn verantwoordelijkheid zou willen nemen en waartegen naar zijn mening met veel meer recht verzet zou kunnen worden aangetekend dan tegen de voorzichtig geformuleerde en met veel waarborgen omklede bepaling van het oorspronkelijke artikel 60. Uiteraard kan de ondergetekende niet zeggen, of de ruime uitleg, welke de hier aan het woord zijnde leden thans aan artikel 59 geven, in de toekomst zal worden aanvaard. Hij moet echter toegeven, dat een dergelijke interpretatie, die bij aanneming van het oorspronkelijke artikel 60 — waarvan hij niet zonder reden bij herhaling heeft betoogd, dat het aan de studenten een grotere rechtszekerheid zou geven — uitgesloten zou zijn geweest, thans naar de letter van de wet niet ondenkbaar is.

Onder „andere middelen” in het nieuwe artikel 60 kunnen, naar de mening van de ondergetekende, inderdaad onder meer worden verstaan de bijzondere toelagen, waarvan sprake is in het tweede lid van artikel 80. Ook het brengen van een werkbezoek aan een buitenlandse universiteit of hogeschool of andere wetenschappelijke instelling kan hiertoe worden gerekend.

Het verheugt de ondergetekende, dat de vele leden, eerder in deze paragraaf aan het woord, met instemming hadden kennis genomen van het toekennen van een grote betekenis aan de wetenschappelijke medewerkers met betrekking tot de uitoefening van de taak, welke aan een universiteit of aan een hogeschool is toevertrouwd en dat zij daarom in het bijzonder de bepaling van artikel 62, eerste lid, zoals dat thans luidt, toejuichten. Hij kan mededelen, dat in de kring der openbare universiteiten inmiddels, in gemeenschappelijk overleg, reeds een aanvang is gemaakt met de opstelling van een voorontwerp voor een bestuursreglement. Daarbij wordt mede gebruik gemaakt van de resultaten van de arbeid der commissie, die reeds eerder een ontwerp heeft gemaakt van het in artikel 39, derde lid, van de wet van 7 juni 1956, *Stb.* 310, bedoelde reglement voor de technische hogescholen. Dit ontwerp, dat in 1958 gereedkwam, is in verband met de herziening van wetsontwerp 2597 aangehouden in de verwachting, dat het binnen afzienbare tijd zou moeten plaats maken voor op de nieuwe Wet op het wetenschappelijk onderwijs gebaseerde bestuursreglementen voor de beide technische hogescholen afzonderlijk. De ondergetekende heeft in dit stadium van voorbereiding geen behoefte eraan rechtstreeks in te grijpen bij de opstelling van een regeling, welke in eerste aanleg voor de verantwoordelijkheid is van het bestuur van elke instelling van wetenschappelijk onderwijs afzonderlijk. Hij zou dit bovendien niet in overeenstemming achten met de aan die instellingen toegedachte grotere zelfstandigheid.

§ 8. Studenten e.a.

De ondergetekende heeft er met voldoening kennis van genomen, dat sommige leden van oordeel waren, dat in het onderhavige ontwerp terecht een aantal artikelen is gewijid aan de studenten. Hij kan deze leden echter niet volgen, waar zij meenden, dat de bepaling van artikel 76 betreffende de vakanties a contrario beschouwd kan worden als tevens betrekking

hebbende op de studieplicht, zomede als een complement op artikel 77 betreffende de studierichting. Een interpretatie van de regeling der academische vakanties in deze zin is ook aan de desbetreffende bepaling in artikel 81 van de huidige wet nimmer gegeven. Naar zijn mening mag aan deze vakantie-regeling geen andere wettelijke betekenis worden gehecht dan dat voor degenen, die op de voet van artikel 77 zijn ingeschreven, gedurende bepaalde periodes geen gelegenheid tot het bijwonen van het onderwijs zal bestaan. Wel bestaat z.i. voor elke student de morele plicht zijn studietijd zo goed mogelijk te benutten, waarbij de bepaling van artikel 76 voor hem mede een richtlijn kan zijn. Deze morele verplichting wordt nog versterkt door de door de hier aan het woord zijnde leden geleverde omstandigheden, nl. de aanzienlijk gestegen uitgaven van de overheid per student, alsmede het bepaalde in artikel 2, tweede lid, omtrent de „bevordering van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef”. Met deze leden is de ondergetekende van mening, dat deze omstandigheden de heffing van een collegegeld van f 200 volkomen rechtvaardigen.

Op de vraag van vele andere leden, die gaarne zouden vernemen, of in de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in artikel 78, vierde lid, van dit ontwerp, de bepaling zal worden opgenomen, dat zij, die aan een Nederlandse universiteit of hogeschool een doctoraal of ingenieursexamen hebben afgelegd, zullen zijn vrijgesteld van verdere betaling van collegegeld, kan de ondergetekende antwoorden, dat het inderdaad in zijn bedoeling ligt te bevorderen, dat deze bepaling, die thans is vervat in artikel 102, eerste lid, van de Hogeronderwijs-wet, in de bedoelde algemene maatregel van bestuur wordt opgenomen.

Met deze leden is de ondergetekende van mening, dat een bepaling betreffende de studentendecaan in deze paragraaf van het ontwerp op haar plaats is, omdat het studentendecanaat kan worden beschouwd als een „hoeksteen” met betrekking tot het bevorderen van een juist inzicht van de studenten aangaande hun rechten en plichten.

§ 9. De gemeentelijke universiteit te Amsterdam

Het verheugt de ondergetekende, dat de in het wetsontwerp voorgestelde regeling betreffende de gemeentelijke universiteit te Amsterdam algemeen instemming heeft gevonden en dat vele leden er hun voldoening, en vele andere leden hun grote voldoening, over hebben uitgesproken, dat in samenwerking met het gemeentebestuur van Amsterdam een bevredigende oplossing is gevonden voor het vraagstuk van de financiering van deze universiteit.

In antwoord op de vraag, die bij vele leden was gerezen of het noodzakelijk was geweest te bepalen, dat naast de burgemeester en de wethouder van onderwijs nog drie door de gemeenteraad benoemde leden in het college van curatoren zitting zullen hebben, moge de ondergetekende mededelen, dat het hem passend voorkwam op deze wijze te verzekeren, dat het gemeentebestuur niet alleen nog invloed, doch in beginsel zelfs overwegende invloed in het curatorium zal kunnen blijven uitoefenen. Hij acht dit zowel in overeenstemming met hetgeen dit bestuur heeft gedaan voor de totstandkoming en ontwikkeling van de universiteit als met het feit, dat de gemeente Amsterdam haar bijdrage in de financiering van de universiteit zal blijven leveren op een zelfde schaal als de verenigingen en stichtingen, welke bijzondere instellingen van wetenschappelijk onderwijs in stand houden.

Naar aanleiding van de beschouwingen van vele andere leden betreffende de gevolgen van de kostenstijging voor de materiële voorzieningen en het personeelsbestand van de gemeentelijke universiteit moge de ondergetekende erop wijzen, dat, zoals deze leden uit de voor het begrotingsjaar 1961 ingediende miljoenennota moge blijken, reeds voor het jaar 1961 met een aanzienlijk hoger bedrag voor de kosten van deze universiteit is rekening gehouden.

Het stemt de ondergetekende tot voldoening, dat de hier het woord voerende leden waardering hadden voor de wijze, waar-

op in het huidige wetsontwerp in een handhaving van de gemeentelijke invloed op deze universiteit is voorzien. Intussen kwam het deze leden voorshands voor, dat de samenstelling van het college van curatoren voldoende waarborg ervoor biedt, dat de benoeming van hoogleraren aan de gemeentelijke universiteit niet minder weloverwogen zal geschieden dan bij de bijzondere universiteiten en dat het daarom ook bij de gemeentelijke universiteit niet nodig zou zijn deze benoemingen aan bekrachtiging door de Kroon te onderwerpen. De ondergetekende moge de aandacht van deze leden erop vestigen, dat in het geval van de gemeentelijke universiteit, naar zijn mening, dient te worden voorgesteld, dat het hier om een universiteit gaat, welke evenals de rijksuniversiteiten een openbare instelling van wetenschappelijk onderwijs is en dat zij dan ook over het geheel genomen eerder met de rijksuniversiteiten dan met de bijzondere universiteiten behoort te worden vergeleken. De bepaling, dat de benoeming van hoogleraren geschiedt door het curatorium, dat wil dus zeggen door de universiteit zelf, plaatst deze universiteit reeds in een aanzienlijk gunstiger positie dan de rijksuniversiteiten. Het verschil op dit uiterst belangrijke punt zou, naar zijn oordeel, bepaald te groot worden, indien op die benoeming volstrekt geen controle van rijkswege mogelijk zou zijn.

Het in artikel 100, vierde lid, voor de openbare universiteiten en hogescholen vervatte verbod van subsidies uit andere overheidskassen dan die van het Rijk acht de ondergetekende in beginsel noodzakelijk zowel voor de openbare als voor de bijzondere universiteiten en hogescholen. Het valt niet te ontkennen, dat het vrijlaten van giften en schenkingen bij de besteding, waarmede — naar hij aanneemt — is gedacht aan de bepaling, dat deze bij het vaststellen van de rijksbijdrage buiten beschouwing zullen worden gelaten, tot enige ongelijkheid zou kunnen leiden. Nog afgezien van de vraag, of inkomsten uit deze bronnen bij de zelfstandige openbare universiteiten ook in de toekomst in zo aanmerkelijk geringere mate zullen blijven binnenvloeien dan bij de bijzondere, zou de ondergetekende erop willen wijzen, dat hieruit door laatstgenoemde instellingen allereerst zal moeten worden voldaan het eigen aandeel in dat deel der kosten, waarover de rijksbijdrage wordt berekend. In elk geval kan dit verschil, naar het hem voorkomt, geen grond opleveren voor een achterwege laten van het verbod van subsidiëring uit andere overheidskassen aan de openbare universiteiten. Hij meent er voorts nog op te mogen wijzen, dat in de gewraakte bepaling de mogelijkheid is opengelaten om uitzonderingen te maken, wanneer zich daarvoor aanleiding mocht blijken voor te doen.

Met belangstelling heeft de ondergetekende kennis genomen van de beschouwingen van dezelfde leden over de positie van de faculteit der politieke en sociale wetenschappen aan de gemeentelijke universiteit, mede in verband met de toevoeging van de faculteit der sociale wetenschappen aan de opsomming in artikel 17, waarbij deze leden ten slotte de vraag stelden, of hij zou kunnen toezeggen, dat ten aanzien van de faculteit der sociale wetenschappen in het academisch statuut de omschrijving der in deze faculteit te onderwijzen studierichtingen zodanig zal worden gegeven, dat de tot de huidige faculteit der politieke en sociale wetenschappen der gemeentelijke universiteit behorende studierichtingen in hun geheel daaronder zouden vallen. Naar aanleiding van deze beschouwingen moge de ondergetekende erop wijzen, dat integrale opneming van de programma's der in deze faculteit voorkomende studierichtingen in het academisch statuut zou betekenen, dat voor al deze studierichtingen de daarvoor door de gemeentelijke universiteit vastgestelde programma's tevens maatgevend zouden worden voor de rijksuniversiteiten en de bijzondere universiteiten en economische hogescholen. De overgangsbepaling van artikel IV, tweede lid, schrijft voor, dat de gemeentelijke universiteit binnen zes maanden na de inwerkingtreding van de nieuwe Wet op het wetenschappelijk onderwijs tot de Kroon het verzoek dient te richten deze studierichtingen te regelen in het academisch statuut, en het ligt voor de hand, dat gevraagd zal worden om opneming van de aan genoemde universiteit tot stand gekomen studieprogramma's in de faculteit der sociale

wetenschappen. In deze faculteit zullen echter ook moeten worden ingepast de diverse studierichtingen op het gebied van de sociale wetenschappen, zoals deze in het thans geldende academisch statuut zijn opgenomen. In hoeverre het mogelijk en wenselijk zal blijken al deze studierichtingen ongewijzigd in de faculteit der sociale wetenschappen onder te brengen, zal nader moeten worden onderzocht. Naar zijn mening zal hiertoe een uitvoerig overleg, waarin uiteraard vertegenwoordigers van de onderscheidene belanghebbende studierichtingen zullen moeten worden betrokken, noodzakelijk zijn. In afwachting van de oplossing van dit vraagstuk is het zijns inziens noodzakelijk de overgangsbepaling van artikel IV, tweede lid, te handhaven. Uit het vorenstaande moge ten slotte blijken, dat de opnemng van de faculteit der sociale wetenschappen in artikel 17 van het ontwerp voor het hierbedoelde vraagstuk op zich zelf geen oplossing heeft gebracht. Wellicht zal het van bepaalde zijde als een voordeel worden gezien, dat de groep der sociale wetenschappen aldus ervan is verzekerd de status van faculteit in plaats van die van interfaculteit te krijgen. Voor het overige blijven de hierboven aangeduide moeilijkheden zich echter op dezelfde wijze en in dezelfde omvang voordoen als anders het geval zou zijn geweest.

§ 10. Toezicht op financieel beheer

De vele leden, die moeilijk konden begrijpen, waarom de ondergetekende zich ter gelegenheid van de openbare beraadslaging over dit wetsontwerp in de Tweede Kamer zo sterk had verzet tegen het amendement van de commissie van voorbereiding voor dit wetsontwerp op artikel 105, zesde lid, kan de ondergetekende slechts antwoorden, dat hij aan de uitvoerige uiteenzetting van zijn standpunt, welke hij bij die gelegenheid heeft gegeven, weinig kan toevoegen. Hij meent thans te moeten volstaan met de opmerking, dat de strekking van dit amendement voor de rijksinstellingen van wetenschappelijk onderwijs enerzijds en voor de gemeentelijke universiteit te Amsterdam anderzijds niet dezelfde is, daar slechts ten aanzien van eerstgenoemde instellingen kan worden gesproken van het behouden door de Algemene Rekenkamer van een rechtstreeks toezicht, dat zij ook nu bezit (de rijksuniversiteiten) of tot voor kort bezat (de technische hogescholen). Voor de gemeentelijke universiteit te Amsterdam daarentegen is van een zodanig toezicht nimmer sprake geweest. Hij moge verwijzen naar hetgeen hij op dit punt gezegd heeft tijdens de openbare beraadslaging in de Tweede Kamer (*Handelingen*, blz. 2191, linkerkolom). Dat de bepaling van artikel 105, zesde lid, zoals deze na de amendering luidt, op zich zelf al een preventieve uitwerking zal uitoefenen en dat daaraan ook bij inrichtingen van wetenschappelijk onderwijs waarde moet worden toegekend, wil de ondergetekende gaarne erkennen. Hij moge evenwel in herinnering brengen, dat het blijkens zijn vaker bedoelde uiteenzetting voor hem meer ging om de vraag, of deze waarborg voor een zorgvuldig financieel beheer boven die waarborgen, welke in de ontworpen regeling zijn vervat, wel noodzakelijk was en in de tweede plaats, of het met het oog op de in voorbereiding zijnde herziening van de Comptabiliteitswet wel opportuun was van die regeling, welke bereids bij de wet van 7 juni 1956, *Stb.* 310, in de hogeronderwijswet werd ingevoerd met betrekking tot de technische hogescholen, thans weder ten dele terug te komen.

Naar aanleiding van de opmerking van deze leden, dat huns inziens aan de universiteiten en hogescholen een bedrijfseconomisch, belast met de interne controle en met het geven van advies over de opbouw van een efficiënt beheer, niet kan worden gemist, moge de ondergetekende het volgende mededelen. Ook naar zijn mening zal, zoals reeds volgt uit hetgeen hij in § 6 van deze memorie in zijn beantwoording van de opmerkingen van de daar aan het woord zijnde vele andere leden heeft opgemerkt, bij het beheer van de zo sterk gegroeide universiteiten en hogescholen in ieder geval steeds meer volgens bedrijfseconomische beginselen moeten worden te werk gegaan. Aanstelling van een bedrijfseconoom in een functie,

als door deze leden omschreven, verdient derhalve ernstige overweging.

Van de opmerking van vele andere leden, de controle van de Algemene Rekenkamer betreffende, heeft de ondergetekende met belangstelling kennis genomen.

De ondergetekende acht de vraag van sommige leden, die zich voor het overige aansloten bij hetgeen de leden, vóór hen aan het woord, ter zake hadden betoogd, waarom een bepaling ontbreekt met betrekking tot de goedkeuring door de Algemene Rekenkamer van het controleprogramma voor de accountant, die wordt belast met de controle van de jaarrekening van de gemeentelijke universiteit van Amsterdam, begrijpelijk. Hij moge er echter op wijzen, dat het, uit overwegingen van efficiëncy en coördinatie, in zijn voornemen ligt, na overleg met het gemeentebestuur van Amsterdam, met deze controle dezelfde accountant te belasten, die thans sedert enige jaren deze controle verricht bij de technische hogescholen en aan wie, na verkregen instemming der Algemene Rekenkamer, ook de controle op de jaarrekening der rijksuniversiteiten zal worden opgedragen. Hij meent daarom, dat het niet dringend noodzakelijk is de verplichting voor de accountant zijn controleprogramma ter goedkeuring aan de Algemene Rekenkamer voor te leggen, alsnog expliciet in de wet op te nemen.

§ 11. Financiële bepalingen betreffende de bijzondere universiteiten en hogescholen

Het verheugt de ondergetekende, dat vele leden de in het wetsontwerp voorgestelde regeling ten aanzien van de subsidiëring van het bijzonder wetenschappelijk onderwijs als een verbetering beschouwden en dat zij, hoewel zij nog bezwaren koesterden, desondanks de voorgestelde bepalingen voor alle betrokkenen zeer wel aanvaardbaar achtten. Hij deelt het stellige vertrouwen van deze leden, dat de moeilijkheden, welke bij de toepassing van de onderwerpelijke bepalingen wellicht zullen rijzen, opgelost zullen worden, wanneer ter zake in de geest van de wetgever het nader overleg zal plaatsvinden.

Of de bepalingen, voorgesteld in de artikelen 100 alsmede 110 e.v. van het onderhavige wetsontwerp, inderdaad niet zo evenwichtig toegepast zullen kunnen worden als de bewoordingen van die bepalingen op het eerste gezicht zouden doen vermoeden, zoals enige leden meenden, zal de praktijk moeten leren. Hetzelfde geldt tot op zekere hoogte voor de bepaling van artikel 115 met betrekking tot het verlenen van voorschotten. De opvatting van deze leden, dat de uitgaven, ondanks die voorschotregeling, ten dele uit eigen middelen zullen moeten worden gedaan en dat dan eerst achteraf zal worden uitgemaakt of de gemaakte exploitatiekosten subsidiabel zijn, ziet n.l. voorbij aan het bepaalde in het vierde en het vijfde lid van artikel 114. Volgens het vierde lid van dit artikel kan de Minister immers te allen tijde verklaren, dat bepaalde in de door de instelling ingediende begroting voorziene uitgaven op grond van deze wet niet voor een rijksbedrag in aanmerking komen. Krachtens het vijfde lid is de Minister gehouden, indien de vereniging of stichting zulks verzoekt, binnen negentig dagen na de dag, waarop dit verzoek hem is toegezonden, een uitspraak te doen of één of meer in de begroting voorziene uitgaven voor een rijksbijdrage op grond van deze wet in aanmerking komen. De ondergetekende erkent, dat het bij alle goede wil aan beide zijden weleens zal voorkomen, dat niet alle gedane exploitatie-uitgaven kunnen worden aanvaard. De hieruit getrokken conclusie, dat een bijdrage van 5 pct. door de betrokken organen een illusie zal blijken te zijn, gaat hem echter te ver. Het lijkt hem aannemelijk, dat het vooral in de eerste jaren na de toestandkoming van de nieuwe wet nog weleens moeilijk zal zijn om over de bedragen der vergoeding van de exploitatiekosten tot overeenstemming te komen. Hij ziet echter geen reden om bepaald voor ernstige moeilijkheden van deze aard te vrezen. Ten slotte moge de ondergetekende erop wijzen, dat een vergelijking in dezen met de situatie voor de gemeentelijke universiteit te Amsterdam slechts zeer ten dele opgaat, aangezien het de gemeente Amsterdam, krachtens

het in § 9 van deze memorie besproken vierde lid van artikel 100, slechts in een bijzonder geval zal zijn toegestaan meer dan 5 pct. van de hierbedoelde exploitatiekosten voor haar rekening te nemen.

In antwoord op de vraag van dezelfde leden, of het geven van onderwijs door gesubsidieerde instellingen van wetenschappelijk onderwijs buiten de plaats van vestiging dier instellingen consequenties heeft ten aanzien van de subsidiëring en, zo ja, welke, vestigt de ondergetekende er de aandacht op, dat uit artikel 15 blijkt, dat de bepalingen van titel III, afdeling I, van het wetsontwerp, waaronder dus de subsidiebepalingen vallen, slechts betrekking hebben op de bijzondere universiteiten en hogescholen, die in de daargenoemde plaatsen zijn gevestigd. Uit het feit, dat hier niet is volstaan met het noemen van de naam van de instelling, doch dat deze instellingen zijn aangeduid door vermelding van de plaats waar zij zijn gevestigd, blijkt naar zijn mening duidelijk, dat niet mag worden aangenomen, dat uitgaven voor het geven van onderwijs buiten de plaats van vestiging der instelling subsidiabel zijn te achten. Het in het onderhavige wetsontwerp neergelegde stelsel brengt mede, dat hiervoor wetswijziging noodzakelijk zou zijn.

De ondergetekende deelt de mening van de verscheidene leden, die opmerkten, dat degenen, die het bijzonder wetenschappelijk onderwijs steunen, ondanks de bijdrage uit 's Rijks kas van 95 pct. in de nettokosten, die zij op dit oogenblik bevredigend achten, in de toekomst voor de noodzaak van zeer hoge uitgaven uit eigen middelen zullen worden gesteld. Er is zijns inziens niettemin geen aanleiding om te veronderstellen, dat het hun niet meer mogelijk zou zijn het eigen aandeel in de kosten op te brengen.

De door sommige leden uitgesproken vrees, dat het oordeel van de Minister over hetgeen past in het geheel van de voorzieningen ten behoeve van de wetenschap en van het wetenschappelijk onderwijs om allerlei redenen weleens zou kunnen afwijken van de mening van de desbetreffende universiteit of hogeschool, acht de ondergetekende begrijpelijk. Naar aanleiding van het feit, dat deze leden het in dit verband betreunden, dat in artikel 111 niet wordt voorgeschreven, dat de Minister te dezer zake niet beslist dan na de Academische Raad te hebben gehoord, moge hij erop wijzen, dat het feit, dat te dezer zake geen verplichting in de wet is vastgelegd, niet behoeft te beletten, dat in de praktijk met de mening van de raad over dergelijke kwesties zal worden rekening gehouden, indien de omstandigheden ertoe mochten leiden, dat de raad zich daarover op de een of andere wijze zal uitspreken. Of dit zal geschieden, zal, naar het hem voorkomt, in sterke mate afhangen van de wijze, waarop de Academische Raad zich zal ontwikkelen.

§ 12. De noch geheel, noch ten dele uit de openbare kas bekostigde universiteiten

De ondergetekende heeft met voldoening vernomen, dat verscheidene leden begrip hadden voor de van overheidswege aan de niet geheel of gedeeltelijk uit 's Rijks kas bekostigde instellingen voor wetenschappelijk onderwijs te stellen eisen.

§ 13. Titulatuur

Naar aanleiding van de vraag van vele leden, of de voorgestelde regeling van de titulatuur bij het wetenschappelijk onderwijs niet nu reeds verouderd is, moge de ondergetekende erop wijzen, dat met de in het wetsontwerp voorgestelde regeling niet meer is beoogd dan een legalisering van de voornaamste in Nederland gebruikelijke academische titels, met daaraan verbonden een bescherming van deze titels door het ten onrechte voeren daarvan strafbaar te stellen. In hoeverre het nodig zou kunnen zijn deze titels te herzien, ten einde een betere aanpassing te verkrijgen aan de op dit gebied in andere Europese landen bestaande regelingen en gebruiken, is een ander vraagstuk. Er bestaat, naar zijn mening, zeker aanleiding ook dat vraagstuk nader te bezien. De ondergetekende heeft echter niet de indruk, dat zich in de meeste overige Europese

landen reeds een algemeen gebruik zou hebben gevormd op het gehele terrein van deze titels, en hij vraagt zich dan ook af, of het wel juist is in dit verband te spreken van een voor de Nederlandse afgestudeerden nadelige kloof, welke zou gapen tussen de Nederlandse titulatuur en de in die meeste overige Europese landen gebruikelijke, zoals de hier bedoelde leden deden.

Op de vraag, of de ondergetekende bereid is bij de erkenning van doctoraten, die door Nederlanders in het buitenland zijn verkregen, rekening te houden met de individuele gevallen, moet, indien hiermede mocht zijn bedoeld, dat in een beoordeling van de waarde van het proefschrift zou worden getreden, het antwoord ontkennend luiden. Theoretisch bestaat natuurlijk altijd de mogelijkheid, dat zelfs aan een bepaald slecht bekend staande instelling de doctorstitel weleens wordt behaald op grond van een voortreffelijk proefschrift, en het zal in de praktijk in elk geval weleens voorkomen, dat de titel aan een dergelijke instelling wordt verkregen op grond van een proefschrift, dat de vergelijking met althans de minder goede proefschriften van promovendi aan universiteiten en hogescholen, die als instelling wél een goede reputatie hebben, kan doorstaan. Niettemin kan, naar het oordeel van de ondergetekende, niet alleen met het oog op de praktische bezwaren, welke daaraan zouden zijn verbonden, doch ook om principiële redenen niet in een afzonderlijke beoordeling van de geleverde wetenschappelijke prestaties worden getreden.

Van de opmerkingen van vele andere leden, de voorgestelde regeling betreffende, nam de ondergetekende met belangstelling kennis.

Het stemt de ondergetekende tot voldoening, dat sommige leden met de Regering van oordeel waren, dat een bescherming van de academische titels nodig is gebleken. Met deze leden beurt hij het, dat nog geen internationale, of althans Europese, regeling te treffen is inzake de aan het doctoraal examen verbonden titel. Wél is sedert enige tijd in het kader van de Raad van Europa overleg gaande over een ontwerp-verdrag betreffende de erkenning van academische kwalificaties, waarbij het in de bedoeling ligt, dat de landen, die lid zijn van de raad, aan staatsburgers van de overige landen-leden de bevoegdheid zullen verlenen academische titels, die zij in hun eigen land hebben verkregen, te voeren, mits daaraan een aanduiding van de herkomst van die titels wordt toegevoegd.

Dat naast de titel doctorandus niet de titel doctoranda is gelegaliseerd, wordt door sommige leden gezien als een inconsequentie, doch in de redenering van de commissie van voorbereiding uit de Tweede Kamer, die deze titel bij amendement in het wetsontwerp heeft gebracht, is deze weglating consequent. De ondergetekende acht zich, na de discussie hierover in de Tweede Kamer, niet geroepen het standpunt dier Kamer ter zake nog eens toe te lichten. Nog bij de eindstemming (*Handelingen*, blz. 2251, rechterkolom) heeft hij erop gewezen, dat het hier een door deze Kamer van zijn voorstellen afwijkend besluit betrof. Als oud-gymnasiaat-A heeft hij evenzeer moeite met het weglaten van de titel doctoranda als met het invoeren van de titel doctorandus. Toch kan hij niet zonder meer toegeven, dat op dit punt, zoals door de hier het woord voerende leden — bij wie zich wat deze grammaticale kwestie betreft verscheidene anderen aansloten — werd opgemerkt, een omissie in dit wetsontwerp zou kunnen worden geconstateerd. Een dergelijke consequentie is immers bij geen van de overige academische titels nodig geacht. De titel „licentiatus”, welke door de hierbedoelde leden werd geprefereerd, is bij voorbeeld even duidelijk de mannelijke vorm van het woord, doch de ondergetekende heeft niet de indruk, dat deze leden het daarom nodig achtten, dat daarnaast de titel „licentiata” zou worden ingevoerd. Nog minder zal iemand eraan denken de vrouwelijke vorm van een titel als „meester” of „ingenieur” naast de mannelijke in te voeren.

Wat de titel „professor” betreft, kan de ondergetekende slechts herhalen, wat hij reeds in de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de Tweede Kamer heeft gezegd, namelijk dat deze titel niet kan worden gerekend tot de academische titels in de zin van aan een bepaalde graad of getuigschrift

als bewijs van academische vorming verbonden titels en dat de bescherming van deze titel, naar zijn mening, dan ook niet goed zou passen in de regeling van de vijfde titel van het wetsontwerp. Daarbij komt, dat een bescherming van deze titel in de volle zin van het woord hem minder nodig voorkwam dan bescherming van de academische titels in de vorenbedoelde engere zin.

Dat de bepaling van artikel 66, derde lid, niettemin op zich zelfs reeds een zekere mate van bescherming geeft, geeft de ondergetekende de vele andere leden, die hierop de aandacht vestigden, gaarne toe. Het ontbreken van strafbepalingen betekent echter, dat het misbruik van deze titel, voor zover dat mocht blijven bestaan, moeilijk zal kunnen worden tegengegaan. De moeilijkheden, welke eventueel zouden kunnen ontstaan uit een beperking van de werking van de hierbedoelde bepaling tot de oud-hoogleraren, genoemd in artikel 47, tweede lid, sub *b* en *c*, zullen, naar de ondergetekende verwacht, niet van dien aard zijn, dat deze in het belang van het zuiver houden van het gebruik van deze titel genomen maatregel achterwege zou moeten blijven. Om deze reden kan hij de zienswijze van sommige leden, die tegen een uitbreiding van de werking van de bepaling van artikel 66, derde lid, tot andere oud-hoogleraren dan die, genoemd in artikel 47, tweede lid, sub *b* en *c*, geen bezwaar zouden hebben gekoesterd, niet delen. Hij moge er overigens op wijzen, dat de in dit wetsontwerp voorgestelde regeling, vergeleken bij die, neergelegd in de huidige wet, reeds een zekere uitbreiding betekent, daar artikel 86, vierde lid, van laatstgenoemde wet, gezien in verband met artikel 94, vierde lid, slechts ten aanzien van gewone hoogleraren bepaalt, dat zij de titel van hoogleraar behouden.

Artikelen

Artikel 25. In antwoord op de desbetreffende vraag van sommige leden deelt de ondergetekende mede, dat voor zover het Suriname betreft in dit artikel worden bedoeld de Geneeskundige School en de Surinaamse Rechtsschool, beide te Paramaribo. Waar het de Antillen en Nederlands Nieuw-Guinea betreft, houdt deze bepaling slechts rekening met de mogelijkheid, dat in die rijkdelen in de toekomst alsnog instellingen van onderwijs, als daarin worden bedoeld, zullen worden opgericht.

Artikelen 63 en 72. De ondergetekende heeft er begrip voor, dat dezelfde leden het bleven betreuren, dat de privaatsdocenten in het wetsontwerp niet meer zijn genoemd. Hij blijft echter van mening, dat om de redenen, welke hij in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer (blz. 28, linkerkolom) uitvoerig heeft uiteengezet, voor handhaving van dit instituut niet langer voldoende grond bestaat.

De directeur van het ziekenhuis is in artikel 63, tweede lid, met voordacht niet genoemd, omdat, hoezeer een wetenschappelijke opleiding voor deze functionaris vereist moet worden geacht, deze betrekking in wezen een behorende en niet een wetenschappelijke taak inhoudt.

Artikel 76. Het verheugt de ondergetekende, dat verscheidene leden met belangstelling van het in dit artikel bepaalde hebben kennis genomen.

Artikel 95, tweede lid. Naar aanleiding van de opmerking van sommige leden — waarbij verscheidene leden zich aansloten —, wie het bepaalde in het tweede lid van dit artikel niet geheel duidelijk was, moge de ondergetekende erop wijzen, dat deze bepaling slechts het beginsel wil vastleggen, dat er een mogelijkheid van controle moet zijn. Zij houdt daarom de mogelijkheid open, dat, behalve de leden van de Academische Raad, ook curatoren, alsmede de leden van het personeel van een (andere) Nederlandse universiteit of hogeschool, vrijelijk toegang zullen hebben tot het onderwijs. Hij moet erkennen, dat de omschrijving van de laatstbedoelde categorie ruimer is dan strikt noodzakelijk zou zijn te achten.

Artikel 150. De leden, in de vorige alinea als laatsten aan het woord, die ten slotte het in dit artikel genoemde boetebedrag aan de hoge kant achtten, wijst de ondergetekende erop, dat, aangezien het bedrag van f 250 het maximum van de eventueel op te leggen boete is, het naar zijn mening niet nodig was dit bedrag, dat uit de bestaande hogeronderwijswet (artikel 102 *quinquies*) is overgenomen, lager te stellen.

Ingezonden 12 december 1960.

*De Minister van Onderwijs, Kunsten
en Wetenschappen,*

J. CALS.

De Minister van Justitie,

A. C. W. BEERMAN.

De Minister van Financiën,

J. ZIJLSTRA.

*De Minister van Landbouw
en Visserij,*

V. G. M. MARIJNEN.

De commissie van rapporteurs heeft gemeend met de mededeling van dit antwoord aan de Kamer haar eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 12 december 1960.

VAN HULST

DIEPENHORST

GIELEN (*voorzitter*)

SCHERMERHORN

SCHOUWENAAR-FRANSEN.